

บทคัดย่อ

T 165997

โครงการโบราณคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นโครงการสหวิทยาการ ประกอบด้วยผู้วิจัยด้านโบราณคดี มานุษยวิทยา กายภาพ และวงปีไม้ มีโจทย์วิจัยหลักๆ ๓ ประการคือ *ประการที่หนึ่ง* เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมโบราณในอำเภอปางมะผ้า เพื่อนำไปเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศในบริบทของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และของโลก *ประการที่สอง* เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของคนกับสิ่งแวดล้อมในอดีต โดยศึกษาจากลักษณะขององค์รวม โดยเน้นที่การศึกษาเรื่องการจัดถิ่นฐานของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศครั้งใหญ่ๆ และ *ประการที่สาม* เพื่อศึกษาพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของคนที่อยู่ภายในอำเภอปางมะผ้าในอดีต

สำหรับการดำเนินงานในระยะ ๒ ปี คณะผู้วิจัยด้านโบราณคดี ได้ดำเนินการ ก) สำรวจ ขุดค้นและวิเคราะห์ แหล่งโบราณคดีและสภาพแวดล้อมรอบๆ แหล่งโบราณคดีเพิงผาบ้านไร่ และแหล่งโบราณคดีเพิงผาถ้ำลอด พบแหล่งโบราณคดีเพิ่มจำนวน ๓๑ แหล่ง ข) ทำการขุดค้นแหล่งโบราณคดีเพิงผาบ้านไร่ และแหล่งโบราณคดีเพิงผาถ้ำลอดในระหว่างปีพ.ศ. ๒๕๕๔-๕๕ ทั้งสองแหล่งโบราณคดีมีอายุระหว่างสมัยไพลสโตซีนตอนปลาย (ยุควัฒนธรรมหินกะเทาะ) ถึงสมัยโฮโลซีนตอนปลาย (ยุควัฒนธรรมเหล็ก และยุควัฒนธรรมร่วมสมัยล้านนา) อายุระหว่าง ๒๒,๓๕๐ ปีมาแล้ว ถึงพุทธศตวรรษที่ ๒๒ หรือ ๓๐๐ ปีมาแล้ว

คุณค่าและความสำคัญของงานวิจัย แบ่งเป็นคุณค่าทางวิชาการและชุมชนท้องถิ่น คุณูปการทางวิชาการคือการบูรณาการองค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบใหม่โดยนักวิชาการชาวไทย เกี่ยวกับพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม สามารถจัดลำดับยุคสมัยทางวัฒนธรรมที่เด่น ๆ ของหลักฐานทางโบราณคดีในพื้นที่ศึกษา เพื่อเป็นกรอบเบื้องต้นในการจัดลำดับยุคสมัยที่ละเอียดและสมบูรณ์ในอนาคต

T 165997

ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า มีร่องรอยของการเข้ามาใช้พื้นที่ตั้งแต่ประมาณ สมัยไพลสโตซีนตอนปลาย หรือวัฒนธรรมยุคหินกะเทาะ อายุประมาณ ๒๒,๓๕๐ ปีมาแล้ว ซึ่งเป็นอายุที่เก่าที่สุดของแหล่งโบราณคดีที่มีการขุดค้นในภาคเหนือ และอยู่ต่อมาถึงสมัยโฮโลซีนตอนต้น อายุประมาณ ๗,๒๕๐ ปีมาแล้ว ในสมัย ไพลสโตซีนตอนปลายและโฮโลซีนตอนต้น บริเวณพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้ามี อากาศหนาวเย็นและชุ่มชื้นกว่าปัจจุบัน ป่าไม้เป็นป่าดิบเขา ป่าสนเขา โดยคน สมัยก่อนประวัติศาสตร์ประกอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำเครื่องมือเครื่องใช้ ประเภทหินกะเทาะ มีการล่าสัตว์ขนาดใหญ่-กลาง-เล็ก การย้ายที่พักพิงตาม ฤดูกาล การตั้งถิ่นฐานและฝังศพอยู่ตามถ้ำหรือเพิงผา มีการพบโครงกระดูกคน ในสมัยไพลสโตซีนตอนปลายที่จัดว่าเก่าที่สุดเท่าที่มีการขุดค้นในภาคเหนือถึง ๒ โครงจากแหล่งโบราณคดีเพิงผาถ้ำลอด อายุประมาณ ๑๓,๗๒๐ ปีมาแล้ว กับ ๑๒,๑๖๐ ปีมาแล้ว และสมัยโฮโลซีนตอนต้น ๑ โครงจากแหล่งโบราณคดีเพิงผา บ้านไร่ อายุประมาณ ๙,๗๗๐ ปีมาแล้ว ที่มีลักษณะคล้ายกับคนปัจจุบัน (*Homo sapiens sapiens*)

สมัยโฮโลซีนตอนปลายหรือวัฒนธรรมยุคเหล็ก อายุประมาณ ๕๗ ปีก่อน พุทธกาล ถึง พุทธศตวรรษที่ ๑๕ คนโบราณมีความรู้เกี่ยวกับป่าไม้เป็นอย่างดี ส่วนถ้ำและเพิงผาถูกเปลี่ยนหน้าที่เป็นสุสาน มีการทำเครื่องมือเครื่องใช้จากโลหะ และทำหัตถกรรมเครื่องมือประเภทโลงไม้ คนในวัฒนธรรมโลงไม้ มีลักษณะคล้าย กับคนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปัจจุบัน

สมัยโฮโลซีนตอนปลายหรือวัฒนธรรมร่วมสมัยล้านนา อายุประมาณพุทธ ศตวรรษที่ ๒๑-๒๒ เริ่มมีการติดต่อระหว่างชุมชนบนที่พื้นสูงกับชุมชนบนพื้นราบ การตั้งถิ่นฐานที่ราบหุบเขา และมีการสร้างศาสนสถานที่เกี่ยวข้องในพุทธศาสนา สำหรับสภาพแวดล้อมโบราณในสมัยโฮโลซีนตอนปลาย หลักฐานจากโลงไม้ แสดงว่าเมื่อประมาณ ๒,๒๐๐ ปีมาแล้วหรือ ๕๗ ปีก่อนพุทธกาล ป่าไม้ในพื้นที่สูง ของอำเภอปางมะผ้าเป็นป่าเบญจพรรณที่อุดมสมบูรณ์และป่าดิบชื้น หลังจากนั้น ก็เป็นป่าเบญจพรรณที่เสื่อมโทรมและมีป่าเต็งรังขึ้นปะปนในปัจจุบัน

สำหรับคุณค่าต่อชุมชนท้องถิ่น ผลการวิจัยทำให้ทราบลักษณะของคน รากเหง้าความเป็นมาของคนโบราณที่เคยอาศัยอยู่ในอำเภอปางมะผ้าในอดีต ทำ

T 165997

ให้ช่วยเพิ่มเติมความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น นอกจากนี้ฐานความรู้ทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ถือว่าเป็น “รากแก้วทางปัญญาและจิตวิญญาณ” ที่สำคัญของกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วยชุมชนที่หลากหลายชาติพันธุ์

สรุปโดยภาพรวม การวิเคราะห์เชิงลึกของหลักฐานทางโบราณคดี มานุษยวิทยากายภาพและวงปีไม้ยังไม่เสร็จสมบูรณ์ และยังอยู่ในระหว่างการทำงานต่อในโครงการ ระยะที่สอง (พ.ศ. ๒๕๕๖-๕๙) แต่ผลการวิจัยในโครงการระยะที่หนึ่งสร้างองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งสามารถจะใช้เป็นฐานความรู้เบื้องต้นสำหรับชุมชนท้องถิ่น และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

Abstract **TE 165997**

The Highland Archaeology Project in Pang Mapha, Mae Hong Son is a multidisciplinary research involving archaeology, physical anthropology, and dendrochronology. Research aims include: 1) to investigate and reconstruct the paleoenvironment in Pang Mapha; 2) to study the relationships between humans and their environments; and 3) to study the past social and cultural developments in highland Pang Mapha as well as to establish a local cultural chronology.

In 2001, the archaeology team surveyed in the vicinity of the excavated sites of Ban Rai and Tham Lod rockshelters. Thirty one sites were discovered during the survey. The site types include burial sites, habitation sites, manufacturing sites, ceremonial sites, and rock art sites. During 2002–2003, the Ban Rai rockshelter and the Tham Lod rockshelter, representative of sites in the region, were excavated.

From an academic perspective, the project has revealed remarkable new data and contributed a body of knowledge Through the integration of three fields. It adds an understanding of social and cultural developments in Highland Pang Mapha, an area which is almost archaeologically unknown to many Thai people. The project produced a tentative chronology of the region which spans the late Pleistocene to Recent (ca. 22,350 BP to 22 Century BE or 300 years ago) period. While the site occupations vary in age, the research indicates that occupation was relatively regular since the late Pleistocene period (22,350 BP) or Stone tool cultural period, and continued with the use of stone tool until the early Holocene period (7,290 BP). The sites were used as temporary residential camps and burial sites. Concerning the ancient people, excavations revealed the oldest skeletal remains of *Homo sapiens sapiens* in Northern Thailand. Two skeletons are from the Tham Lod rockshelter dating to the late Pleistocene (13,720 BP and 12,160 BP, respectively). An early Holocene skeleton from the Ban Rai rockshelter dates to 9,770 BP. In terms of paleoenvironment, results indicate the late

Pleistocene and early Holocene climate was slightly colder and moister than at present. The animal and pollen remains indicate use of a variety of habitats in the late Pleistocene and early Holocene, including evergreen forests, deciduous dipterocarp forests, and pine forests in the uplands.

During the late Holocene or Log coffin cultural period (ca. 2200 BP 14 century BE), the sites were primarily used for burial. Craft specialization in wood and metal occurred during this time. Wooden coffins are diagnostic of this period. Results from the teeth analyses suggest that the log coffin people shared a similar trait with present day Southeast Asian population. In terms of paleoenvironment, the vegetation may have been much denser than at present.

During the Lanna cultural period (another significant culture dating to the late Holocene (21-22 century BE), brick structures indicate influences of Buddhism in this area. The settlement patterns often found in the Valley and near the rivers. The presence of glazed ceramics suggest interaction between highland and lowland populations. The late Holocene vegetation changed rapidly after the forest concession during the past 150 years.

From the local community perspective, the project has made a significant contribution to the local knowledge of archaeological sites in highland Pang Mapha. This project has increased the experience of archaeologists in working closely with communities; archaeology is one the most important foundations for strengthening communities of diverse ethnic groups. Archaeology is especially relevant to issues of establishing local community identity.

In conclusion, the project has successfully completed its goals. Although, the in-depth analyses are continuing into the Second Phase of research (2004-2006), the results form an important knowledge-based for local communities to use in managing their cultural resources such as using the archaeological sites as learning centers and tourist attractions.